

Results of integration of Ukrainian education into the European educational area

Yana V. Prystupa^[0000–0001–7167–8845],
Vita A. Hamaniuk^[0000–0002–3522–7673]

Kyryvi Rih State Pedagogical University, 54, Gagarin Ave., Kyryvi Rih,
50086, Ukraine

pristupa040889@gmail.com, vitana65@gmail.com

Abstract. The article examines issues related to the effectiveness of integration of the educational system of Ukraine into the European educational space. Based on the analysis of the legal framework of the European institutions regulating issues in education and the humanitarian sphere, the chronology of the creation of a common European educational space from the Bologna Declaration to the present is generalized. The key decisions and their achievements are determined, the peculiarities of the course of integration processes in EU education are traced. It was found that the indicators of the success of the implementation of decisions in the field of education are primarily numerical indicators that set the boundaries of both positive and negative phenomena in education.

On the basis of normative documents, analytical articles and other documents adopted in Ukraine, an attempt is made to summarize information on measures implemented in Ukraine aimed at European integration in education, and to identify those challenges that need to be addressed in the context of new socio-political, economic and humanitarian challenges. Tasks facing education in the sphere of integration are: coordination with European countries of key indicators that characterize the level of education; determination of quantitative parameters of education quality, achievement of which is necessary; optimization of management models and investments in education, including by foreign investors, business structures at both the state and regional levels, taking into account decentralization; transformation of the content of education from the standpoint of the competence approach; development of valid methods of assessment of subject competencies; bringing education closer to both social needs and the needs of the labor market.

Keywords: European integration in education, European educational space, the Bologna declaration, implementation of decisions in Ukraine, tasks for Ukrainian educational system.

1 Вступ

Інтеграційні процеси супроводжують розвиток європейських країн упродовж останніх п'ятдесяти років, по-різному позначаючись на кожній із них. Євроінтеграція в економічній сфері, з якої, власне, розпочалося створення Європейського Союзу, заклало певні основи для подальшої розбудови й уніфікації в інших сферах: гуманітарній,

науковій, освітній. Процес, який розпочався ще у другій половині ХХ століття, не завершений і донині, адже суспільно-політичні, економічні, соціальні умови постійно змінюються, під впливом нових викликів сучасності євроінтеграційні процеси то прискорюються, то уповільнюються, відповідно трансформуючи наявні інституції. Україна, яка прагне долучитися до європейського освітнього простору, має реагувати на ті перетворення, які супроводжують розвиток освіти в країнах ЄС, поступово модернізуючи систему освіти й упроваджуючи дієві механізми удосконалення освітньої системи на всіх рівнях. Зрозуміти логіку змін, які відбуваються в освіті європейських країн, об'єктивно оцінити позитиви й негативи цього процесу, як і виокремити корисний для українського освітнього контексту досвід можна лише за умов усвідомлення особливостей перебігу євроінтеграційних процесів.

Про важливість євроінтеграції в Україні свідчить наявність Євроінтеграційного порталу «Україна-Європа» (<https://eu-ua.kmu.gov.ua/jevointehratsiia/osvita>), де висвітлено ключові нормативно-правові документи, які регулюють ці процеси в освіті. Основний зміст і зобов'язання України в цьому напрямі визначені як: сприяння зближенню України та ЄС у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти і розширення їх можливостей.

Питання формування освітньої політики перебуває у центрі уваги не тільки державних органів влади, а й місцевого самоврядування, про що свідчать рішення департаментів і відділів освіти і науки місцевого рівня [1]. Варто зазначити, що проблеми євроінтеграції в освіті цікавлять не тільки практиків, вони також перебувають у центрі уваги й науковців. До аналізу інтеграційних процесів в освіті долучились такі вітчизняні науковці, як: О. Локшина (розвиток, стандартизація шкільної освіти), І. Шоробура (напрями розвитку вищої освіти), Н. Опар (державне забезпечення якості вищої освіти), К. Кириченко (проблеми інтеграції національної системи освіти до освітнього простору ЄС). Узагальненню особливостей перебігу Болонського процесу в хронології прийняття документів, концептуалізації основних положень Болонського процесу сприяли праці В. Андрущенка, В. Кременя, М. Згуровського, М. Степка, Б. Болюбаша, Ю. Рашкевича та ін. Варто зазначити, що питання євроінтеграційних процесів в освіті, як і історія Болонського процесу, його основні положення, особливості їх імплементації у різних країнах — все це стало предметом аналізу науковців, які представляють різні галузі знань: педагогів,

філософів, економістів, соціологів. Причини такої уваги криються як в неоднозначній оцінці цих процесів, так і в тому, що вони значною мірою визначають напрями подальшого розвитку освіти європейських країн, майбутнього Європи в цілому, а тому є надзвичайно важливими. Попри наявність значного масиву наукових розвідок, проблема інтеграції системи освіти України в загальноєвропейський освітній простір ще не вирішена, тож осмислення пройденого шляху, аналіз сучасного стану та прогнозування майбутнього залишаються актуальними.

Мета статті — простежити особливості перебігу інтеграційних процесів в освіті ЄС, визначити основні показники успішності імплементації положень Болонського процесу в європейському освітньому просторі, реалізовані в Україні, та ті, які потребують імплементації в найближчій перспективі.

2 Створення єдиного європейського освітнього простору

Період кінця XX — початку XXI ст. вважається часом колосальної трансформації європейської освіти, реальним поштовхом до якої стали процеси розвитку ІКТ та культурно-економічної глобалізації, які актуалізували питання гармонізації національних освітніх політик в аспекті підвищення якості освіти.

Європейська інтеграція освіти бере початок з ідеї європейської ідентичності, яка мала бути сформована у громадян країн на засадах культурного співробітництва. Ця ідея була проголошена ще у 1954 р. Європейською культурною конвенцією Ради Європи [24] й згодом набула поширення як те, що мало об'єднати мешканців Європи навколо спільних цінностей. Проте в кордонах сьогоденного ЄС інтеграція відбувалася насамперед за рахунок зближення й інтенсифікації ділових контактів, тісної співпраці в економічній сфері вже на початку 50-тих років XX століття, що легко простежується у хронології подій з моменту заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС, 1951 р.). З того часу розпочалося створення правового поля для функціонування системи професійної підготовки кадрів (Договір про ЄОВС (1951 р.), Договір про Євроатом (1957 р.), Договір про ЄЕС (1957 р.)). У 1963 р. затверджено фундаментальні принципи спільної політики у сфері підготовки кадрів (Рішення Ради 63/226). Задля реалізації окреслених ініціатив Резолюцією Ради ЄЕС від 10 лютого 1975 р. № 337/75 створено Європейський центр розвитку професійної підготовки — Cedefop (Centre Européen pour le Développement de

la Formation Professionnelle) з метою здійснення науково-технічної підтримки системи профпідготовки кадрів. У такий спосіб 1970-ті роки сприяли набуттю поняттям «Europeanization» додаткового значення, трансформуючи знання/компетентності/кваліфікації, сприяючи взаєморозумінню та співпраці на шляху побудови єдиного європейського простору [22, с. 699].

Важливим кроком на шляху до євроінтеграції стало впровадження практики збору інформації з питань і проблем освіти (у 1980 р. на виконання Резолюції Ради та міністрів освіти від 9 лютого 1976 р. розпочинає роботу Європейська освітня інформаційна мережа — Eurydice (European Education Information Network)), у результаті чого аналіз статистичних даних та успішних практик перетворилися на невід’ємний компонент розроблення політики в галузі освіти та професійної підготовки в кордонах європейської спільноти [22].

У 1985 р. в освітню практику окрім обміну інформацією активно впроваджується обмін людськими ресурсами; стартують різні програми, зокрема: EUROTECNET (1985 р.), COMETT (1986 р.), ERASMUS (1987 р.), PETRA (1987 р.), Youth For Europe (1988 р.), LINGUA (1989 р.), FORCE (1990 р.), TEMPUS (1990 р.), SOCRATES (1994 р.) та ін. Ці та інші програми, які з’явилися пізніше, переживають різні трансформації упродовж років свого існування. Вони спрямовані на різні освітні сфери, у них різні завдання й різні цільові групи, але кожна з них внесла свій внесок у створення єдиного простору європейської освіти.

Підписання у 1992 р. Маастрихтської угоди стає наступним прогресивним кроком до європеїзації освіти. Згідно з цією угодою Брюссель закріпив політику професійної кадрової підготовки на законодавчому рівні, а освіта була визнана сферою інтересів ЄС [10].

Підґрунтям європейської інтеграції у XXI ст. стала Лісабонська угода (2007 р.). В Україні питання інтеграції національної системи освіти до загальноєвропейського освітнього простору регулюються як європейськими документами, так і тими, які були прийняті в Україні упродовж останніх двох десятиліть, а саме: «Про вищу освіту» (2014 р.) [18] та «Про вищу освіту» (з правками 2021 р.) [19]; рамкові документи «Болонська декларація» (1999 р.) [26], «Копенгагенська декларація» (2002 р.) [11], «Європейська довідкова система ключових компетентностей для навчання протягом життя» (2006 р.), «Європейська рамка кваліфікацій для навчання протягом життя» (2008 р.) [21], «Європейська кредитна система для професійної освіти і підготовки» (2009 р.), «Болонський процес 2020» (2009 р.),

програми «Еразмус+», «Горизонт 2020» [9], «Програма у галузі цифрових технологій для Європи», «Програма для нових умінь і робочих місць», «Європейська платформа проти бідності», «Ініціатива для молодіжної зайнятості», «Copernicus» тощо [2].

Показниками успішності процесів імплементації положень і норм документів, які регулюють інтеграційні процеси в освіті, зокрема й Болонського процесу, можуть бути числові показники, які описують загальний освітній контекст. Перед національними освітніми системами поставлено завдання досягти таких результатів, які в цілому сприяли б врегулюванню проблем невідповідності рівня освіти громадян потребам суспільства та ринку праці, дозволили б усунути дисбаланс між кількістю випускників і робочих місць, на яких вони можуть бути працевлаштовані, між потребами підприємств у фахівцях і неготовністю закладів освіти підготувати їх у достатній кількості. Серед першочергових завдань були такі:

- 95% дітей від 4 до 7 років мають брати участь у програмах дошкільної освіти;
- кількість учнів, які досягли 15 річного віку і не мають навичок читання, елементарних знань математики та природознавства, має становити $\leq 15\%$;
- кількість осіб у віці 18–24 років, які рано залишили навчання, не має перевищувати 10%;
- кількість осіб у віці 30–34 роки, які отримали / отримують вищу освіту має становити $< 40\%$ громадян;
- 20% випускників закладів вищої освіти та 6% осіб у віці від 18 до 34 років повинні мати сертифікати про стажування в системі професійної освіти;
- кількість випускників закладів освіти, які працюють, має становити не менше 82% від загальної кількості осіб.

Очевидно, що розпочинати реформування освітніх систем треба було з найнижчого рівня — з дошкільної освіти, якою мали бути охоплені не менше 95% дітей, і шкільної освіти, яка закладає базис для подальшого розвитку особистості й від якої залежить успішність освіти кожного громадянина. Підвищення якості шкільної освіти реалізується шляхом формування в учнів ключових і предметних компетентностей через впровадження державного стандарту базової середньої освіти та стандартизації оцінки навчальних результатів учнів. Потреба в уніфікації вимог до рівня освіти, потреба розробки загальних для всіх

критеріїв порівнювання знань спонукали країни до впровадження для випускників закладів загальної освіти незалежного оцінювання [16] з базових дисциплін (Key Data on Education in Europe, 2012 p.) [27].

Згідно з висновками порівняння якості середньої освіти (OECD, 2012 p.) PISA демонструє їх сильний вплив для формування освітньої політики в аспекті підвищення якості освіти, відкриваючи нові можливості для освітніх реформ через різні формати, зокрема «PISA шок» (Німеччина), «PISA сюрприз» (Фінляндія), «PISA промоція» (Сполучене Королівство); подовження терміну шкільної освіти за рахунок оптимізації місії дошкільної та особливо передшкільної освіти [3].

Інструментом для реалізації стратегії підвищення якості освіти та підготовки виступає Європейська кредитна система для професійної освіти та підготовки (ECVET), Європейська рамка кваліфікацій для навчання протягом життя (EQF), Європейське оцінювання якості в професійній освіті та підготовці (EQAVET) тощо, які не тільки сприяють формуванню нової освітньої парадигми, а й розбудові єдиного європейського освітнього простору [21].

Модернізація системи вищої освіти визначена стратегією «Освіта і підготовка 2020», для реалізації якої запроваджено Європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему (ECTS) [12] та Додаток до диплому (DS). Важливим орієнтиром для підвищення якості вищої освіти в ЄС та інших європейських країнах продовжує залишатися Болонський процес, який, сприяючи стандартизації сектора вищої освіти, її привабливості й конкурентоспроможності, формує спільний простір вищої освіти [15]. Болонський процес доповнено започаткованим Лісабонською стратегією (2000 p.) рухом до створення Європейського дослідницького простору, адже заклади вищої освіти були і залишаються науково-дослідницькими центрами.

Особлива увага в контексті інтеграційних процесів приділяється системам підготовки педагогічних кадрів. Варто зауважити, що система педагогічної освіти в європейських країнах розвивається у річизці загальних тенденцій: орієнтація на вищу освіту як умова одержання педагогічної професії; добір кандидатів на основі тестування та співбесіди; акцент на практичну підготовку (практико-орієнтовані форми навчання, безперервна педагогічна практика); використання особистісно орієнтованих технологій у навчанні; психолого-педагогічна спрямованість педагогічної освіти; підвищення питомої ваги самостійної роботи тощо. Надаючи можливість студентам реалізувати гнучкі освітні траєкторії, педагогічні навчальні заклади прагнуть забезпечити

наступність в освітніх програмах, компетентнісний підхід у навчанні й викладанні.

У процесі адаптації вищої освіти європейських країн до визначених запитів суспільства на поліпшення якості освітніх послуг відбувається синхронізація національних систем педагогічної освіти і професійної підготовки педагогів за такими напрямками: запровадження трициклової системи освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії); запровадження європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи; забезпечення мобільності; підвищення якості [16].

Зближення національних освітніх систем здійснюється, зокрема, у рамках розроблених Європейською комісією у 2006 р. спільних європейських принципів для ключових компетентностей і кваліфікацій учителя. Ці принципи позиціонуються як інструмент для розвитку національних політик європейських держав у секторі педагогічної освіти в напрямі підвищення якості та справедливості. Зокрема, до принципів віднесено такі: вчителів повинні готувати заклади вищої освіти (університети); у вчителя має бути розуміння того, що його професія пов'язана з навчанням упродовж всього життя; учитель повинен бути мобільним; робота вчителя повинна будуватися на партнерських відносинах з учнями, школою, промисловістю й інституціями, що забезпечують проходження практики.

У 2012 р. в умовах загострення економічної конкуренції й актуалізації потреби ринків праці у висококваліфікованих працівниках у документі «Переосмислення освіти: інвестиції у професійні навички задля кращих соціально-економічних результатів» ЄС модернізував стратегічні орієнтири розвитку освіти та професійної підготовки в державах-членах спільноти. На порядок денний було винесено такі завдання:

- розвиток навичок ХХІ ст.: трансверсальних і базових — здатність учитися, критично мислити, математичних, природничих компетентностей, підприємливості, ІКТ-компетентності, спілкування сучасними іноземними мовами; а також професійних навичок;
- стимулювання відкритого та гнучкого навчання;
- покращення результатів навчання, ефективності оцінювання та визнання освітніх результатів й кваліфікацій, включно з результатами неформального навчання;

- якнайширше застосування потенціалу ІКТ і відкритих освітніх ресурсів;
- підтримка європейського вчительства, що передбачає запровадження нового портфоліо компетентностей для вчителів та управлінців, інноваційних методик викладання;
- оптимізація фінансування на засадах спільної відповідальності, яке позиціонується як інструмент підвищення продуктивності й економічного зростання;
- перспективи подальшого розвитку державного партнерства з країнами ЄС [21].

Важливим інструментом гармонізації континентальних, національних і регіональних особливостей є Європейський вимір в освіті, який, з'явившись у педагогічному дискурсі в 50-х рр. ХХ ст. у контексті реалізації освітніх політик ЄС та Ради Європи, позиціонується як певний стандарт знань про Європу (загальноєвропейські цінності і вміння демократичного спрямування) для трансляції засобами освіти (зміст освіти, дистанційне навчання, обмін між викладачами, студентами, учнями, проекти) [26].

Отже, європейська інтеграція в галузі освіти пройшла тривалий шлях через встановлення базових принципів спільної політики, цілей, термінів їх досягнення, запровадження інструментів для вимірювання успіхів у їхній реалізації (індикаторів, стандартів) у напрямі формування спільності індивідуумів та інституцій, взаємопов'язаних вертикально й горизонтально ідеями, завданнями, практиками. Цей рух не був безпроблемним, адже завжди існували виклики так званого європейського та регіонального етноцентризму. Не менш серйозним викликом стала економічна максимізація освіти, що абсолютизувала ідею її якості, залишивши поза увагою ідею справедливості в умовах багатомовної, багатонаціональної та соціально різнорівневої Європи. Тому, починаючи з 2006 р., новими гаслами політики Брюсселя в галузі освіти стають «ефективність і справедливість» [10, 23].

3 Українська освіта на шляху до інтеграції в загальноєвропейський освітній простір

Провідною ідеєю євроінтеграції у ХХІ ст. вважається формування динамічної знанняєорієнтованої економіки, яка б сприяла економічному зростанню. Цьому мали сприяти затверджені рішенням Ради Європи у 2000 р. в Лісабоні такі основні цілі в освітній сфері:

перетворити навчання протягом життя і мобільність на реальність; підвищити якість і результативність освіти та професійної підготовки; утвердити рівність, соціальну злагоду й активне громадянство; сприяти розвитку креативності. УВнаслідок гармонізації національних освітніх політик європейський освітній простір трансформується в синергію індивідуумів та інституцій, що взаємопов'язані ідеями, завданнями, практиками [12].

Положення, сформульовані ще на початку ХХІ ст. залишаються певною мірою актуальні й сьогодні, проте з'явилися й інші ідеї, які віддзеркалюють виклики сучасності. Створення «внутрішнього» європейського освітнього простору на засадах європеїзації на сучасному етапі нерозривно пов'язане та корелюється зі світовою інтеграцією в галузі освіти. Ідеї якості й справедливості світового рівня ґрунтуються передусім на положеннях щодо необхідності забезпечення потреб кожної особистості:

- у Всесвітній Декларації ООН «Освіта для всіх» (1990 р.), згідно з якою концепт якості базується на критерії потреб кожної окремої особистості/країни/світу у громадянах із ключовими навичками читання, письма, з математики, критичного мислення, вміння вчитися протягом життя та адаптації до місцевих, національних і регіональних трансформацій [4, 10];
- у Дакарських рамках дій ООН (2000 р.), де наголошується на тому, що зусилля держав і міжнародної спільноти спрямовано на забезпечення потреб кожного через підвищення фінансування базової освіти, залучення громадянського суспільства до моніторингу системи освіти й розроблення та впровадження освітньої політики, запровадження систем підзвітності та забезпечення рівного доступу всіх до якісної освіти [7];
- в Інчхонській декларації ООН «Освіта 2030» (2015 р.), де окреслено такі положення, як: право на освіту, якість освіти й освіта протягом життя. Порядок денний передбачає доступність освіти, рівноправну й якісну освіту для всіх — дітей, молоді та дорослих, охоплюючи всі її форми (формальну, неформальну й інформальну) і всі її ланки від виховання дітей молодшого віку до вищої освіти й навчання дорослих [8].

Одним із інструментів уніфікації світового рівня, включно з освітою, є Цілі розвитку тисячоліття ООН (2001 р.). Важливими для вдосконалення порівнюваності освітніх систем є щорічні аналітичні матеріали, що видаються Центром освітніх досліджень та інновацій

ОЕСР. Внесок у поширення кращих практик робить Міжнародне бюро освіти ЮНЕСКО, а такий інструмент ЮНЕСКО, як Міжнародна стандартна класифікація освіти (оновлену версію затверджено у 2011 р.), має статус міжнародної угоди та є керівництвом для країн з упорядкування освітніх програм і кваліфікацій за рівнями та ланками освіти у напрямі уніфікації задля забезпечення академічної мобільності [4].

У ЄС напрацьовані позитивні практики, які дозволяють освітнім системам європейських країн динамічно розвиватися. Так, наприклад, рівень шкільної освіти в аспекті підвищення якості реалізується через формування в учнів ключових і предметних компетентностей шляхом зміни на компетентнісних засадах змісту освіти; упровадження стандартизованого оцінювання навчальних досягнень учнів на державному (національні/регіональні/шкільні тести) та міжнародному (TIMSS, PISA, PIRLS тощо) рівнях; подовження терміну шкільної освіти за рахунок оптимізації дошкільної та передшкільної освіти.

Єдиний європейський простір професійної освіти та підготовки передбачає формування нової парадигми з наступними характеристиками: інклюзивна, професійна освіта, якісна базова первинна професійна освіта (I-VET), легкодоступна й орієнтована на кар'єру професійна освіта протягом життя (C-VET); гнучка система професійної освіти, яка спирається на навчальні досягнення та на визнання результатів неформальної та інформальної освіти; загальноєвропейський освітній простір для підвищення можливостей міжнародної академічної мобільності здобувачів і професорсько-викладацького складу.

Модернізація системи вищої освіти включає такі аспекти: підвищення кількості випускників ЗВО; підвищення якості навчання та викладання; підтримка мобільності здобувачів та НПП, направленої на транскордонне співробітництво; сприяння розвитку синергетичного зв'язку освіта-наука-інновації; запровадження механізмів ефективного менеджменту й інвестицій у галузі вищої освіти [13].

Отже, європейська та світова інтеграція освітньої галузі, практики, напрацьовані ЄС і на законодавчому, і на організаційному рівнях — це перспективи для розбудови освіти України. Починаючи з 2014 р., після соціально-політичної кризи, початку військової агресії Росії та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.), розпочався новий етап, який характеризується інтенсифікацією європейського вектора розвитку України та синхронізацією вимірів

української освіти з європейськими характеристиками.

Реформування системи освіти України було розпочато одразу після набуття Незалежності [5], що можна простежити за публікаціями в наукових виданнях та за часописами, де цей поступ окреслений у фактах і документах [6]. Сьогодні продовжується поступальний рух української освіти в напрямку її трансформації на компетентнісно орієнтовану. На рівні шкільної освіти цей процес після активних наукових дискусій розпочався на державному рівні з прийняттям Державного стандарту початкової загальної освіти (2011 р.) та Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.). Важливість розбудови української освіти на компетентнісних засадах акцентовано в Законах України «Про вищу освіту» (2014 р.) [19], «Про освіту» (2017 р.) [15] і «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2020 р.) [17].

На рівні професійно-технічної освіти після прийняття Національної рамки кваліфікацій (2011 р., 2020 р.) триває розроблення державних стандартів із конкретних професій на основі компетентнісного підходу відповідно до вимог ринку праці й роботодавців, оновлюється Національний класифікатор професій з метою уведення нових професій, насамперед інтегрованих (укрупнених), і надання відповідних освітніх пропозицій у закладах освіти [20, 23, 25].

Україна активно включилась у промоцію ідеї підприємливості, яка проголошена ключовою серед інших восьми компетентностей для навчання протягом життя в кордонах ЄС — прийнято Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» (2012 р.); ідея підприємливості закладена в освітніх стандартах — Державному стандарті базової та повної середньої освіти та державних стандартах професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій [4, 5, 20].

Наразі освітня політика у площині забезпечення якості вищої/педагогічної освіти в освітньому просторі України зосереджена на дотриманні рекомендацій щодо реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті за проектом Європейської Комісії «Налаштування освітніх структур в Європі» (Тюнінг 2000 р.), Міжнародної стандартної класифікації освіти (2011 р., 2013 р.), Національного освітнього глосарію: вища освіта (2011 р., 2014 р.), Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (2015 р.), положень Національної рамки кваліфікацій (2020 р.), інших нормативно-правових документів європейського, національного й регіонального рівнів.

Кроком до інтеграції України в європейський дослідницький простір стало прийняття Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015 р.). Інтеграційний поступ освіти України передбачає запровадження оцінювання та моніторингу результатів, що їх продукує освітня система. Успішним проектом, починаючи з 2002 р., є запровадження зовнішнього незалежного оцінювання якості середньої освіти, яке з 2006 р. перетворилося на державний інструмент забезпечення рівного доступу молоді до якісної освіти на засадах об'єктивності і справедливості. У 2015 р. ОЕСР погодила заявку України на включення її до складу країн, що братимуть участь у міжнародному дослідженні PISA, що дозволяє об'єктивно оцінювати якість української освіти, бачити проблемні місця й своєчасно реагувати на них [25].

Перспективними орієнтирами української освіти в умовах європеїзації та глобальної інтеграції є: узгодження з європейськими країнами ключових показників, які визначають напрями розвитку національної освіти, визначення шляхів оптимізації освітньої системи й запровадження відповідних механізмів задля досягнення цих показників; оптимізація моделей управління та фінансування закладів освіти з урахуванням тенденції децентралізації, посилення ролі регіонів у прийнятті рішень, розбудови державно-громадсько-приватного партнерства; подальша трансформація змісту освіти на компетентнісних засадах і розроблення валідних методик оцінювання набуття молоддю ключових і предметних компетентностей; наближення освіти до потреб суспільства, а професійної — до потреб ринку праці.

Ефективними інструментами співвіднесення національної освіти з параметрами європейського та світового освітнього просторів є участь у проєктах міжнародних організацій ПРООН, ЄС, Європейського фонду підготовки, Світового банку, Британської ради, SIDA, CIDA, SDC, Ради Європи, Міжнародного фонду «Відродження», інших зарубіжних і вітчизняних установ, фондів, структур.

4 Висновки

Освіта на шляху до формування європейського освітнього простору встановила базові принципи спільної політики, цілей, термінів їх досягнення, запровадила використання індикаторів і стандартів оцінки успішності реалізації у напрямку формування наукового кола зі спільними ідеями, враховуючи європейський і регіональний етноцентризм. Ще однією важливою тенденцією вважають економічну

освітню максимізацію, яка не враховувала ідею справедливості в умовах багатонаціональної та соціально різнорівневої Європи, абсолютизувала ідею якості освіти.

Світова глобалізація та розбудова єдиного європейського освітнього простору перетворюють інтеграцію вітчизняної освіти на провідну умову формування сучасної держави. Проблемою реформування освіти на шляху до інтеграції була непослідовність освітньої політики в перші роки після отримання Україною Незалежності. У 2014 р. активізувався процес наближення української освіти до європейських параметрів і сьогодні цей процес триває. Перспективними напрямами вітчизняної освітньої політики в умовах євроінтеграції залишаються на сьогодні: узгодження з європейськими країнами ключових показників, які характеризують рівень освіти; визначення кількісних параметрів якості освіти, досягнення яких є необхідним; оптимізація моделей менеджменту й інвестицій в освіту, зокрема і з боку зарубіжних інвесторів, бізнесових структур як на державному, так і на регіональному рівнях, зважаючи на децентралізацію; трансформація змісту освіти з позицій компетентісного підходу; розробка валідних методик оцінювання предметних компетентностей; наближення освіти як до суспільних потреб, так і до потреб ринку праці.

Питання євроінтеграції і входження України до загальноєвропейського освітнього простору буде залишатися актуальним, адже соціально-політична, економічна ситуація в Європі і в Україні є мінливою та спонукає до внесення у плани реформування вітчизняної освіти коректив, продиктованих викликами сьогодення. Потребують уваги питання імплементації положень щодо інтеграції в загальноєвропейський освітній простір окремих галузей знань, адже тут простежуються найвідчутніші відмінності в позиціях зацікавлених сторін.

References

1. Baziliuk, V. H., Boichenko T. Ie., Zabrodska L. M.: Analiz osvitnoi polityky: teoriia i praktyka upravlinnia na mistsevomu rivni: nauk. posib. derzh. vyshch. navch. zaklad "Un-t menedzh. osvity", Vyd-vo DVNZ "Un-t menedzhmentu osvity" NAPN Ukrainy, Kyiv (2014)
2. Androshchuk, H. O.: Innovatsiina polityka Yevropeiskoho Soiuzu. Nauka ta innovatsii, 5 (5), 85–97 (2009)

3. Babyn, I., Lykova, V.: Stratehiiia ta suchasni tendentsii rozvytku universytetskoï osvity Ukrainy v konteksti Yevropeiskoho prostoru vyshchoï osvity na period do 2020 r. <http://www.tempus.org.ua/uk/national-team-here/238-strategija-ta-su-chasni-tendenciji-rozvitku-universitetskijosviti-ukrajini-v-konteksti-jevropejskogo-prostoru-vishhoji-osviti-na-period-do-2020-r.html> (2018). Accessed 17 Dec 2020
4. Deklaratsiia tysiacheletyia Orhanyzatsyy Obiedynennykh Natsyi Utverzhdena rezoliutsiei 55/2 Heneralnoi Assamblei ot 8 sentiabria 2000 hoda vid 08.09.2000 №995_621. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621#Text (2000). Accessed 17 Dec 2020
5. Derzhavna natsionalna prohrama “Osvita” (Ukraina XXI stolittia), 61 s., Raiduha, Kyiv (1994)
6. Dziuba, I. M.: Entsyklopediia Cuchasnoi Ukrainy. In: Dziuba I. M ta in. (eds.) “Malysh” — “Medytsyna”, vol. 20, s. 699, Kyiv (2018)
7. EU Legal Databases Manual Kyiv 2017 44 p. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/legal_aspects.pdf (2017). Accessed 17 Dec 2020
8. Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission/European Commission. Brussels, 3.3.2010. 32 p.
9. Horizon 2020 Work Programme from 2018 to 2020. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_17_4123 (2018). Accessed 17 Dec 2020
10. Innovatsiinyi potentsial Ukrainy ta krain YeS (porivnialnyi analiz). Ukrainskyi in-t naukovo-tekhnichnoi i ekonomichnoi informatsii, NDI statystyky Derzhkomstatu Ukrain, 42 s., UkrINTEI: NDI statystyky, Kyiv (2002)
11. Kopenhahenska deklaratsiia pro sotsialnyi rozvytok vid 01.01.1995 №995_505. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_505#Text (1995). Accessed 17 Dec 2020
12. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency Conclusions/Council of European Union, 14 p., Brussels (23 March 2000)
13. Pro Metodychni rekomendatsii shchodo zaprovadzhennia Yevropeiskoi kredytno-transfernoi systemy ta yii kliuchovykh

- dokumentiv u vyshchykh navchalnykh zakladykh: lyst Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 26.02.2010 №1/9-119. https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_119290-10#Text (2010). Accessed 17 Dec 2020
14. Pro naukovu i nauково-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.04.2021 №848-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (2021). Accessed 17 Dec 2020
 15. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 28.09.2017 №1060-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (2017). Accessed 17 Dec 2020
 16. Pro pidgotovku ta provedennia v 2020 rotsi zovnishnoho nezalezhnoho otsiniuvannia rezultativ navchannia, zdobutykh na osnovi povnoi zahalnoi serednoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 04.05.2020 r. №587. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-pidgotovku-ta-provedennya-v-2020-roci-zovnishnogo-nezalezhnogo-oci-nyuvannya-rezultativ-navchannya-zdobutih-na-osnovi-povnoyi-zagal-noyi-serednoyi-osviti> (2010). Accessed 17 Dec 2020
 17. Pro profesiinu (profesiino-tekhnichnu) osvitu: Zakon Ukrainy 103/98-VR, 01.01.2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (2021). Accessed 17 Dec 2020
 18. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 №1556-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> (2014). Accessed 17 Dec 2020
 19. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 23.04.2021 №1556-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (2021). Accessed 17 Dec 2020
 20. Korotkova, L. I., Lukianenko, H. I., Lukianova, L. B., Melnyk, S. V., Savchenko, I. M. (kolektyvna monohrafiia): Profesiini standarty: teoriia i praktyka rozroblennia. 313 s., Kyiv (2011)
 21. Rekomendatsiia 2006/962/IeS (IeS) “Pro osnovni Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia” vid 18 hrudnia 2006 roku. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (2006). Accessed 17 Dec 2020
 22. Salamanska deklaratsiia ta ramky dii shchodo osvity osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy pryiniata vsesvitnoiu konferentsiieiu shchodo osvity osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy: dostup i yakist (neofitsiinyi pereklad). Salamanka, Ispaniia, 7–10 chervnia

- 1994r. Dokument vid 10.06.1994 №995_001-94. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-94#Text (1994). Accessed 17 Dec 2020
23. Shchodo stanu roboty z adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu: rishennia Mizhvidomchoi koordynatsiinoi rady z adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu vid №6 28.09.2001. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006595-01#Text> (2001). Accessed 17 Dec 2020
24. Yevropeiska kulturna konventsiiia 1954 roku. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_213 (1994). Accessed 17 Dec 2020
25. Zakonodavchi akty Ukrainy z pytan osvity: Verkhovna Rada Ukrainy, Komitet z pytan nauky i osvity. 404 s., Parlament, Kyiv (2004)
26. Zhuravskiy V. S.: Bolonskyi protses: holovni pryntsypy vkhodzhennia v Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity, 200 s., IVTS «Vyd-vo "Politehnika"», Kyiv (2003)
27. Key data on Education in Europe 2012. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5741409/978-92-9201-242-7-EN.PDF/d0dcb0da-5c52-4b33-becb-027f05e1651f> (2012). Accessed 17 Dec 2020

Результати інтеграції української освіти в європейський освітній простір

Яна В. Приступа^[0000–0001–7167–8845],
Віта А. Гаманюк^[0000–0002–3522–7673]

Криворізький державний педагогічний університет,
просп. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, 50086, Україна
pristupa040889@gmail.com, vitana65@gmail.com

Анотація. У статті досліджено питання, пов'язані з інтеграцією освітньої системи України в загальноєвропейський освітній простір. Спираючись на аналіз нормативно-правової бази Європейських установ, що регулюють питання в освіті й у гуманітарній сфері, узагальнено хронологію створення загальноєвропейського простору освіти від Болонської декларації до сьогодні. Визначено ключові рішення та їх досягнення, простежено особливості перебігу інтеграційних процесів в освіті ЄС. З'ясовано, що

показниками успішності імплементації рішень в освітній сфері є насамперед числові показники, які встановлюють граничні рамки як позитивних, так і негативних явищ в освіті.

На основі прийнятих в Україні нормативних документів, аналітичних довідок та інших документів зроблено спробу узагальнити інформацію щодо реалізованих в Україні заходів, спрямованих на євроінтеграцію в освітній сфері, і визначити ті завдання, що потребують вирішення в контексті нових суспільно-політичних, економічних і гуманітарних викликів сьогодення. Завдання, що стоять перед освітою: узгодження з європейськими країнами ключових показників, які характеризують рівень освіти; визначення кількісних параметрів якості освіти, досягнення яких є необхідним; оптимізація моделей менеджменту й інвестицій в освіту, зокрема і з боку зарубіжних інвесторів, бізнесових структур як на державному, так і на регіональному рівнях, зважаючи на децентралізацію; трансформація змісту освіти з позицій компетентісного підходу; розробка валідних методик оцінювання предметних компетентностей; наближення освіти як до суспільних потреб, так і до потреб ринку праці.

Ключові слова: європейська інтеграція в освіті, європейський освітній простір, Болонська декларація, виконання рішень в Україні, завдання для української освітньої системи.